

Kalatalouden monivuotisten tutkimus- ja kehittämishojelmien rahoittamiseen sovellettava käyttösuunnitelma

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston
Suomen ohjelma 2021-2027

22.4.2023

Johdanto

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston (EMKVR) Suomen ohjelman 2021–2027 keskeiset tavoitteet ovat kalatalousalan kestävä kasvun tukeminen, alkutuotannon edellytysten turvaaminen, uudistumisen ja innovaatioiden vauhdittaminen sekä ympäristökysymysten yhä parempi huomioiminen.

Suomen EMKVR-ohjelman yksi päätavoitteista on uudistumisen ja innovaatioiden vauhdittaminen. Siinä keskeisessä roolissa on ohjelmakaudella 2014–2020 aloitettu innovaatio-ohjelmamalli, jota jatketaan ja kehitetään. Ohjelmat perustuvat jatkossakin EMKVR-ohjelman mukaisesti yksityisen ja julkisen sektorin vahvaan kumppanuuteen ja toimintamallia muutetaan aiempaa yrityslähtoisemmäksi, jotta ohjelmien välitön vaikuttavuus alan toimintaan kasvaisi.

Tässä käyttösuunnitelmassa määritetään Suomen EMKVR-ohjelman 2021–2027 monivuotisiin tutkimus- ja kehittämishelmiin eli innovaatio-ohjelmiin suunnattavan rahoituksen kohdentaminen sekä hallinnolliset menettelyt Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastosta annetun lain (997/2021) 18 §:n mukaisesti. Käyttösuunnitelma koskee Manner-Suomea.

Innovaatio-ohjelmien periaatteet ja tavoitteet

Monivuotisilla innovaatio-ohjelmilla pyritään koko toimialaa pysyvästi hyödyttävään kehitysohjelmaan. Ohjelmien tavoitteena on edistää yritysten välistä sekä yksityisten ja julkisten toimijoiden väliseen kumppanuuteen perustuvaa verkostomaista kehitystyötä ja suunnata se Suomen EMKVR-ohjelman sekä Kotimaisen kalan edistämishojelman keskeisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseen.

Verkostoituneessa kehitystyössä toimijoiden sitoutumisen ja toiminnan vaikuttavuuden näkökulmasta on erityisen tärkeää, että verkostoon kuuluvat toimijat määrittelevät yhdessä tavoitteet ja toimenpiteet, joilla haluttu tavoitetilä pyritään saavuttamaan. Tämän vuoksi käyttösuunnitelmassa innovaatio-ohjelmille ei määritellä tavoitteita ja toimenpiteitä. Innovaatio-ohjelmien puitteissa muodostuvien verkostojen tehtävänä on määrittää verkoston tarkemmat tavoitteet ja kehittämistyön painopisteet. Toimintamalli mahdollistaa reagoinnin muuttuviin tilanteisiin ja tarpeisiin sekä luo edellytykset laajojen ja moniulotteisten haasteiden ratkaisemiselle sekä useiden rahoituslähteiden hyödyntämiselle.

Verkostomaisella toimintatavalla edistetään kalatalouden innovaatorakenteiden (kumppanuusmallit, kokeilu ympäristöt ja liiketoimintaekosysteemit) muodostumista ja kehittymistä koko kalatalouden arvoketjussa. Onnistuessaan rakenteet mahdollistavat ja tukevat toimialan jatkuvaa kehittymistä, kalatalouden verkostoitumista muiden toimialojen kanssa sekä parantavat kalatalouteen liittyvän tutkimus- ja kehittämistoiminnan vaikuttavuutta ja myös suomalaisten tutkimuslaitosten ja yliopistojen kykyä hyödyntää kansainvälistä, alan kehittämistä tukevaa, tutkimusrahoitusta. Samalla paranevat yritysten kyky ja mahdollisuudet panostaa uusien teknologioiden ja tuotteiden kehittämiseen ja käyttöönottoon sekä tuotannon arvon nostamiseen.

Innovaatio-ohjelmien toiminnan ja kehitystyön rahoitus

Innovaatio-ohjelmat toteutetaan yritysten, tutkimusorganisaatioiden, sidosryhmien ja julkisten toimijoiden kumppanuusmallilla, jolla pyritään löytämään ratkaisuja kalatalouden keskeisiin tarpeisiin ja ongelmiin sekä luomaan uusia kasvumahdollisuuksia. Innovaatio-ohjelmien tulee hakemuksessaan määrittää ohjelmakohtainen visio, johon työllä pyritään sekä kehittämissuunnitelma, joka jäsentää tarvittavan kehitystyön painopistealueet ja hyödyt toimialan yritystoiminnalle sekä tunnistaa konkreettiset toimenpiteet vuosille 2023-2027. Kehittämissuunnitelma tulee valmistella yritysten, sidosryhmien ja tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden yhteistyönä. Se tulee myös päivittää vuosittain, jotta se on ajantasainen ja voidaan ottaa huomioon Suomen EMKVR-ohjelman kehittämisrahoituksen suuntaamisessa ja rahoitettavien hankkeiden valinnassa.

Innovaatio-ohjelmille myönnettävää rahoitusta voi käyttää verkoston toimintaan sekä kehittämissuunnitelmassa tunnistettujen keskeisten toimenpiteiden toteuttamiseen. Rahoitus on avustusta, jonka yhteenlaskettu osuus kokonaiskustannuksista voi olla korkeintaan 100 %.

Innovaatio-ohjelmien tunnistamiin tutkimus- ja kehittämistarpeisiin voidaan käyttää innovaatio-ohjelmille myönnettyä rahoitusta, hyödyntää Suomen EMKVR-ohjelman muita rahoitustoimenpiteitä tai muita kansallisia ja kansainvälisiä rahoituslähteitä. Vuosittain päivitettävässä kehittämissuunnitelmassa tulee tunnistaa toimet/asiakokonaisuudet, joihin kunakin vuonna käytetään innovaatio-ohjelmille myönnettyä rahoitusta ja mitkä toimet pyritään toteuttamaan osin tai kokonaan innovaatio-ohjelman ulkopuolisella rahoituksella. On tärkeää, että innovaatio-ohjelmat eivät sido ohjelmille myönnettyä monivuotista rahoitusta etukäteen kokonaisuudessaan tiettyille kumppaneille tai hankkeille. Tällä varmistetaan, että ohjelmarahoitusta voidaan suunnata vuosittain parhaalla mahdollisella tavalla esiin nousseisiin tarpeisiin ja aidosti hakemaan parhaat yhteistyötahot, asiantuntemus ja osaaminen tunnistettujen kehittämistoimien toteuttamiseen.

Suomen EMKVR-ohjelmassa varataan alustavasti tutkimus- ja kehittämistoimiin noin 10 milj. euroa jaettavaksi määräaikaisten vuosittaisten hakumenettelyiden puitteissa. Lisäksi 3-4 milj. euroa varataan alustavasti yritysten kehittämishankkeiden rahoittamiseen. Yritysten kehittämisrahoitusta voi hakea jatkuvassa hakumenettelyssä ja toteutettavat toimet voivat liittyä innovaatio-ohjelmissa tunnistettujen toimien edistämiseen yritystasolla.

Innovaatio-ohjelmissa kehitystyö voi tapahtua tutkimuslaitoksen ja yritysten yhteistyönä, tutkimuslaitosten yhteisenä kehitystyönä tai yksittäisen tutkimuslaitoksen työnä. Keskeistä on, että tehtävä työ ja siitä syntyvät tulokset hyödyttävät koko toimialaa ja ovat julkisia. Innovaatio-ohjelmien verkostojen tulee olla avoimia ja mahdollistaa uusien yritysten ja toimijoiden mukaantulo myös ohjelmien toteuttamisen aikana.

Yritysten oman T&K –toiminnan tai uuden liiketoiminnan edistäminen on innovaatio-ohjelmien keskeinen tavoite. Kokonaan julkisesti rahoitettu kehitystyön hyöty ei saa kohdentua ainoastaan yksittäiselle yritykselle tai pienelle yritysryhmälle, vaan tulosten tulee avoimesti käytettävissä ja hyödyttää laajasti toimialaa. Innovaatio-ohjelmien korkealla tukitasolla toteutettavat toimenpiteet voivat kuitenkin edistää yksittäisiä yrityksiä esim. toimina, joilla nopeutetaan yksityisen kehitystyön käynnistämistä tai edistetään tiedonsiirtoa tutkimuksen ja yritysten välillä. Yritysten omaa T&K-toimintaa voidaan rahoittaa EMKVR-ohjelman yritysten kehittämisrahoituksella erillisinä hankkeina (ei innovaatio-ohjelman rahoitusta).

Innovaatio-ohjelmat rahoitetaan kahdessa vaiheessa. Ensimmäisen vaiheen toteutus on pituudeltaan noin 2,5 vuotta (vuoden 2025 loppuun) ja toinen vaihe kattaa vuodet 2026-2028. Toisen vaiheen rahoittamisen ehtona on, että ensimmäinen vaihe on toteutettu tuloksellisesti. Ensimmäisessä vaiheen toteutukseen varataan rahoitusta yhteensä 6,15 milj. euroa ja toisen vaiheen rahoittamiseen 3,0 milj. euroa. Tavoitteena on, että innovaatio-ohjelmien tunnistamien konkreettisten hankkeiden toteutuksessa hyödynnetään enenevässä määrin innovaatio-ohjelmien ulkopuolista rahoitusta sekä yrityksille suunnattua TKI-rahoitusta. Tällä pyritään kannustamaan siihen, että verkostot kykenevät hyödyntämään monipuolisesti erilaisia kansallisia ja kansainvälisiä rahoituslähteitä kehitystyöhön ja että kehitystyö siirtyisi entistä enemmän yrityslähtöiseksi.

EMKVR-ohjelman jatkuvalla arvioinnilla sekä innovaatio-ohjelmien vaiheistamiselle ja vuosittain päivitettävään kehittämissuunnitelman avulla pyritään varmistamaan, että odottamattomiin muutoksiin ja tarpeisiin voidaan reagoida nopeasti ja muuttaa tarvittaessa innovaatio-ohjelmien lähestymistapaa tai rahoituksen tasoja.

Innovaatio-ohjelmien toteutuksen ohjaus ja yhteistyö

Ohjelmien toteutusta ohjaavat ja johtavat ohjelmille asetettavat ohjausryhmät. Ohjausryhmien vastuulla on varojen käytön kohdentaminen ja seuranta sekä kehittämistyön ohjaus ja kehittämissuunnitelman vahvistaminen ja ajantasaisena pitäminen sekä rahoituksen kohdentaminen. Ohjausryhmät vastaavat myös siitä, että kehittämissuunnitelmien päivittäminen osallistaa alan yritykset sekä tutkimus- ja kehittämisorganisaatiot riittävällä tavalla. Ohjausryhmillä on myös vastuu määrätellyistä koordinaatiotehtävistä (esim. viestintä tai ohjelmien yhteiset painopistealueet).

Käynnistettävillä innovaatio-ohjelmilla on yhteisiä painopistealueita. Nämä voivat liittyä esimerkiksi laadun ja kalojen hyvinvoinnin parantamiseen tai digitalisaation ja uusien teknologioiden hyödyntämiseen. Ohjelmien tulee koordinoita yhteisten painopistealueiden toteutus, jotta vältetään päällekkäisiltä toimilta ja varmistetaan tiedon siirtyminen keskeisten toimijoiden käyttöön. Yhteisten painopistealueiden koordinointi tulee kuvata kehittämissuunnitelmissa sekä huolehtia, että kunkin yhteisen painopisteen koordinoinnille on vastuutaho.

Ohjelmien yhteisten painopistealueiden lisäksi ohjelmien välisellä yhteistyöllä on mahdollisuus saavuttaa kustannustehokkuutta ja synergiaa eri hankkeiden toteuttamisessa sekä viestintään ja vuorovaikutukseen liittyvissä toimitissa. Tämän vuoksi ohjelmien koordinoijien tulee huolehtia tiedon siirtymisestä ja toimien toteutuksen koordinoinnista ohjelmien välisellä vuorovaikutuksella ja säännöllisillä tapaamisilla. Tällä varmistetaan myös ohjelmien välinen vertaisoppiminen sekä parhaiden käytäntöjen jakaminen.

Ohjelmien tulee hakemuksissaan kuvata alustavat viestintäsuunnitelma sekä varata riittävät resurssit niiden toteuttamiseen. Ohjelmien yhteisten viestintätoimien ja ohjelmien välisen vuorovaikutuksen varmistamiseksi ohjelmien tulee sopia viestintätoimien koordinoinnista, jolla varmistetaan ohjelmien keskinäinen vuorovaikutus sekä yhteisten viestintä- ja vuorovaikutustoimien toteutus sekä tunnistetaan näihin liittyvät vastuut.

Kansallinen kalatalousverkosto voi tukea ohjelmien välisiä koordinoititoimenpiteitä ja erilaisten tilaisuuksien järjestämistä sekä tiedon siirtoa ja jalkauttamista.

Innovaatio-ohjelmien haku, hallinnointi ja ohjaus

Maa- ja metsätalousministeriö käynnistää määräaikaisen hakumenettelyn innovaatio-ohjelmien valitsemiseksi. Ministeriö järjestää hakumenettelyn aikana kaksi avointa hakuklinikkaa, jolla tuetaan hakemusten valmistelua ja käsitellään innovaatio-ohjelmiin (mm. hakumenettelyyn) liittyviä kysymyksiä.

Hakijoiden tulee esittää ehdotus kumppanuusverkoston rakenteesta, sekä alustava luonnos kehittämissuunnitelmasta ja rahoituksen kohdentumisesta hallinnointiin/koordinointiin ja konkreettiseen kehitystyöhön. Verkostoon voi kuulua tutkimuslaitoksia, kehitysorganisaatioita ja toimialan järjestöjä ja yrityksiä. Verkostoon voi kuulua myös kansainvälisiä tutkimus- tai kehitysorganisaatioita. Myös Ahvenanmaalla toimivat yritykset tai toimijat voivat olla osa innovaatio-ohjelmien verkostoa.

Hakemuksessa on kuvattava verkoston hallinnointiin liittyvät menettelytavat ja järjestelyt sekä sopimukselliset järjestelyt vastuullisen toteuttajan ja verkoston toimijoiden välillä. Hakemuksessa on myös esitettävä tavoitteet ja mittarit, joiden mukaisesti ohjelmien tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta seurataan. Hakemuksessa on oltava vastuullinen hakija (tuensaaja), joka vastaa rahoituksen hallinnoinnista ja siihen liittyvistä vastuista sekä toiminnan raportoinnista. Innovaatio-ohjelmien vastuullinen toteuttaja asettaa ohjelmalle ohjausryhmän. Ohjausryhmän alustava koostumus on esitettävä hakemuksessa.

Ohjelman toteuttamisesta aiheutuneet kulut maksetaan tosiasiallisesti aiheutuneiden ja maksettujen tukikelpoisten kustannusten mukaisesti. Yleiskustannuksiksi voidaan hyväksyä 15 % tukikelpoista palkkakustannuksista.

Maa- ja metsätalousministeriö ja ELY-keskukset arvioivat hakemukset tuen saajan hallinnollisten valmiuksien, verkoston kehittämistyöhön soveltuvuuden näkökulmasta sekä kehittämissuunnitelman laadun ja sisällön perusteella. Hakemusten priorisointi toimenpiteittäin tapahtuu rahaston seurantakomitean hyväksymien toimenpidekohtaisten valintaperusteiden mukaisesti.

Eri innovaatio-ohjelmien valintaan sovellettavat valintaperusteet ovat seuraavat:

Kalastuksen kehittämisohjelma (toimenpide 1.1.1)

- Hanke edistää kalatalouden yritystoiminnan kestävästä kasvua
- Hanke parantaa yritystoiminnan kannattavuutta
- Hanke edistää kalan elintarvikekäytön lisäämistä - Hanke edistää uusien teknologioiden tai toimintatapojen kehittämistä ja/tai käyttöönottoa
- Hanke toteutetaan yhteistyössä tutkimuslaitoksen tai vastaavan tahon kanssa
- Hanke edistää kalastajien välistä yhteistyötä

Vesiviljelyn kehittämisohjelma

- Hanke edistää kalatalouden yritystoiminnan kestäväää kasvua
- Hanke edistää uusien teknologioiden tai toimintatapojen kehittämistä ja/tai käyttöönottoa
- Hanke toteutetaan yhteistyössä tutkimuslaitoksen tai vastaavan tahon kanssa
- Hanke parantaa yritystoiminnan kannattavuutta

Uusien tuotteiden kehittämisohjelma

- Hanke edistää kalatalouden yritystoiminnan kestäväää kasvua - Hanke edistää uusien teknologioiden tai toimintatapojen kehittämistä ja/tai käyttöönottoa
- Hanke edistää kalatalouden sivuvirtojen arvon lisäystä
- Hanke edistää vajaasti hyödynnettyjen kalalajien tai vieraslajien käyttöä elintarvikkeena tai muuna korkean arvon tuotteena
- Hanke toteutetaan yhteistyössä tutkimuslaitoksen tai vastaavan tahon kanssa

Kalan menekinedistämisen ja laadun kehittämisohjelma

- Hanke edistää kalatalouden yritystoiminnan kestäväää kasvua
- Hanke edistää kalatuotteiden laadun tai jäljitettävyyden parantamista
- Hanke edistää toimialaa koskevaa vuoropuhelua
- Hanke edistää kansainvälistymistä
- Hanke edistää kalatalousalan sisäistä tai ulkoista yhteistyötä

Ympäristöohjelma

- Hanke edistää uusien teknologioiden tai toimintatapojen kehittämistä tai käyttöönottoa
- Hanke toteutetaan yhteistyössä tutkimuslaitoksen tai vastaavan tahon kanssa
- Hanke tukee kalakantojen hyvää tilaa
- Hanke edistää vesiekosysteemien biologista monimuotoisuutta, suojelua ja ennallistamista

Kalatalouden innovaatio-ohjelmat

Ohjelman nimi	Uusien tuotteiden kehittämisohjelma
Ohjelman sisältö	Suomen EMKVR-ohjelman ja Kotimaisen kalan edistämishjelman tavoitteena on kotimaisen kalan arvon lisääminen ja jalostusasteen nostaminen. Painopistealueena ovat silakka, kilohaili, särkikalat ja muut vajaasti hyödynnetyt kalalajit sekä kalanjalostusteollisuuden sivuvirrat. Tavoitteena on siirtää tai kehittää Suomen olosuhteisiin soveltuvaa teknologiaa ja toimintatapoja (ml. digitaaliset ratkaisut) kalasaaliiden ja teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämiseksi mahdollisimman täysimääräisesti ja jalostamiseksi korkean arvon tuotteiksi. Kalan saaliin jalostusasteen ja arvon lisääminen edellyttää korkean laadun varmistamista koko arvoketjussa.
EMKVR-ohjelman toimenpide	Toimenpide 2.2.1: Kalan jalostuksen innovaatiot, kehittäminen ja neuvonta
Rahoitus	Enintään 1,9 milj. euroa, josta ensimmäiseen vaiheeseen enintään 1,3 milj. euroa

Ohjelman nimi	Kalan markkinoinnin ja laadun kehittämisohjelma
Ohjelman sisältö	Suomen EMKVR-ohjelman ja Kotimaisen kalan edistämishjelman tavoitteena on kalan käytön lisääminen ja viennin arvon lisääminen. Tämä edellyttää pitkäjänteistä työtä alan kalan markkina-aseman parantamiseksi ja houkuttelevuuden lisäämiseksi sekä toimialan kansainvälistymisen ja viennin vauhdittamiseksi. Kalan kysynnän lisäämisessä korkea laatu ja myös digitaalisten ratkaisujen hyödyntäminen ovat keskeisessä asemassa.
EMKVR-ohjelman toimenpide	Toimenpide 2.2.3: Menekinedistäminen
Rahoitus	Enintään 1,6 milj. euroa, josta ensimmäiseen vaiheeseen enintään 1,0 milj. euroa

Ohjelman nimi	Kalastuksen kehittämisohjelma
Ohjelman sisältö	Suomen EMKVR-ohjelman ja Kotimaisen kalan edistämishjelman tavoitteena on kaupallisen kalastuksen kannattavuuden parantaminen ja kestävien kasvuedellytysten luominen. Tämä edellyttää toimialan keskeisten haasteiden ratkaisemista ja mm. uusien teknologisten, digitaalisten ja kalan laadun parantamiseen tähtäävien ratkaisujen hyödyntämistä ja käyttöönottoa.
EMKVR-ohjelman toimenpide	Toimenpide 1.1.1: Kaupallisen kalastuksen innovaatiot, kehittäminen ja neuvonta
Rahoitus	Enintään 1,9 milj. euroa, josta ensimmäiseen vaiheeseen enintään 1,3 milj. euroa

Ohjelman nimi	Vesiviljelyn kehittämisohjelma
Ohjelman sisältö	Suomen EMKVR-ohjelman ja Kotimaisen kalan edistämishojelman tavoitteena on vesiviljelytuotannon kestävän kasvun edellytysten parantaminen ja kannattavuuden parantaminen. Tämä edellyttää toimialan keskeisten haasteiden ratkaisemista ja mm. uusien teknologisten sekä kalan laadun ja hyvinvoinnin parantamiseen tähtäävien ratkaisujen hyödyntämistä ja käyttöönottoa.
EMKVR-ohjelman toimenpide	Toimenpide 2.1.1: Vesiviljelyn innovaatiot, kehittäminen ja neuvonta
Rahoitus	Enintään 2,4 milj. euroa, josta ensimmäiseen vaiheeseen enintään 1,8 milj. euroa

Ohjelman nimi	Kalatalouden ympäristöohjelma
Ohjelman sisältö	Suomen EMKVR-ohjelman ja Kotimaisen kalan edistämishojelman tavoitteena on parantaa kalavarojen elinvoimaisuutta, tuottoa ja kestäväää hyödyntämistä tukemalla kalavarojen luontaisen lisääntymisen edellytyksiä.
EMKVR-ohjelman toimenpide	Toimenpide 1.6.1: Ympäristön ja kalavarojen tutkimus- ja kehittämishankkeet
Rahoitus	Enintään 1,35 milj. euroa, josta ensimmäiseen vaiheeseen enintään 0,75 milj. euroa

5. Innovaatio-ohjelmien vaikuttavuuden arviointi

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston Suomen ohjelman keskeinen periaate on jatkuvan arvioinnin ja ennakoinnin soveltaminen ohjelman toimeenpanoon. Tavoitteena on, että käytössä on koko ohjelmakauden ajan tarkkaa tietoa toimintaympäristöstä ja siinä tapahtuvista muutoksista sekä toteutettujen toimenpiteiden vaikutuksista. Tällöin varojen käytön periaatteita ja painotuksia voidaan tarvittaessa muuttaa ja siten parantaa ohjelman vaikuttavuutta.

Arviointi- ja ennakointityön toteuttamisesta vastaa Luonnonvarakeskus, jolla on vahva asiantuntemus kalataloudesta sekä kokemus politiikkatoimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnista. Arviointityöhön osallistetaan kalatalouden toimiala, hallinto ja keskeiset sidosryhmät. Tämä tapahtuu muun muassa siten, että arviointi- ja ennakointituloksia käsitellään toimintaohjelman seurantakomiteassa sekä kalastuksen, vesiviljelyn, jalostuksen ja kaupan kehittämissyryhmissä.

Kehittämisryhmät koostuvat alan yritysten, etujärjestöjen (elinkeino- ja ympäristöjärjestöt), tutkimuksen ja hallinnon edustajista. Kehittämisryhmien tehtävänä on seurata alan kehittymistä sekä käydä keskustelua ja vaikuttaa alan toimintaedellytyksiin. Innovaatio-ohjelmien tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden seuranta on yksi kehittämisryhmien keskeisistä tehtävistä.

Luonnonvarakeskus voi olla osallisena yhden tai useamman kalatalouden innovaatio-ohjelman toteuttamisessa. Tässä tapauksessa Luonnonvarakeskuksen tulee eriyttää arviointityö arvioinnin objektiivisuuden varmistamiseksi.